

Viestintää muuttuvassa ilmastossa: Lectio praecursoria

Annu Perälä

Olen väitöskirjassani tarkastellut ilmastomuutokseen sopeutumisesta viestimistä kansalaisille. Työni taustalla on ilmastotieteessä jaettu näkemys, jonka mukaan ilmastomuutosta ei voida enää kokonaan pysäyttää (IPCC 2023). Jouimme välttämättä sopeutumaan ja mukautumaan niihin muutoksiin, joita kohtaamme niin omassa lähiympäristössämme kuin kauempanakin. Ilmastomuutokseen sopeutuminen on siis yhteiskunnallinen välttämättömyys sen hillitsemisen rinnalla. Väitöstyössäni olen pohtinut, millaisia erityispiirteitä juuri sopeutumisesta viestiminen kätkee sisäänsä.

Olen määritellyt sopeutumisviestinnän viestinnäksi, joka käsittelee aihealueeltaan sitä, miten maailma muuttuu ilmastomuutoksen myötä ja miten tähän muutokseen voidaan varautua ja sopeutua. Lähestyn sopeutumisviestintää viestintänä kansalaisten ja yhteiskunnassa vaikuttavien eri instituutioiden välillä. Vaikka yksittäisissä osatutkimuksissa olenkin päätenyt tarkastelemaan tiettyjä valittuja instansseja, näen kuitenkin, että sopeutumisviestintä ei ole minkään yksittäisen tahon erityisoikeus tai vastaavasti -velvollisuus, vaan edellyttää koko yhteiskunnan läpäisevää dialogia.

Sopeutumisviestinnän tavoitteeksi ymmärrän laajassa mielessä ilmastomuutokseen sopeutumisen edistämisen yhteiskunnassa. Mahdollisten muiden päämääriensä lisäksi sopeutumisviestintä tähtää siis aina – edes omalta pieneltä osaltaan – lisäämään yhteiskunnan sopeutumista ilmastomuutokseen. Näin ainakin ideaalissa muodossaan. Tämänkaltainen ymmärrys sopeutumisviestinnästä palautuu ajatukseen siitä, että ihmiset – joihin viittaa työni kokoavassa yhteenvedossa kansalaisina – ovat keskeisiä toimijoita ilmastomuutokseen vastaamisessa, puhuttiinpa sitten sen hillitsemisestä tai siihen sopeutumisesta. Nykyinen, historiallisen nopea ilmaston muuttuminen on pääasiassa ihmisen aikaansaannosta. Toisaalta me ihmiset olemme myös niitä, jotka joutuvat elämään ilmastomuutoksen realisoituvien seurausten kanssa, luonnon ohella. Samanaikaisesti myös mahdolliset ratkaisut ilmastomuutokseen ovat meidän käsissämme. Emme ehkä yksilöinä voi juurikaan, mutta on vaikea kuvitella minkäänlaista systeemitason muutosta ilman, että kansalaiset olisivat siinä mukana jollain tavoin, joko muutoksen äänekkäinä vaatijoina ja airuina, sen hyväksyjinä tai vähintäänkin muutoksen kohteina.

Näistä syistä olen nostanut kansalaiset keskeiseksi sopeutumisviestinnän osapuoleksi, jolla on oikeus, tarve ja velvollisuuskin kuulla ilmastomuutokseen sopeutumi-

sesta ja sen edistämisestä yhteiskunnassa. Riippumatta siitä, miten paljon valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia yksittäiselle ihmiselle ymmärretään, ovat kansalaiset joka tapauksessa tärkeä – ja ohittamaton – keskustelun osapuoli ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistämisessä.

Työssäni olen keskittynyt sopeutumisviestintään erityisesti siihen liitettyjen merkitysten muodossa. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen tietysti viittaa asiantuntijakielessä tiettyyn määriteltyyn – joskin laajaan – kokonaisuuteen eli tapoihin, joilla vaurudutaan ja mukaudutaan ilmastonmuutoksen myötä realisoituneisiin tai odotettavissa oleviin muutoksiin. Kuitenkin sosiaalisessa todellisuudessamme sopeutuminen voidaan tehdä ymmärrettäväksi monin eri tavoin siihen liitettyjen merkitysten kautta: se voi merkitä esimerkiksi ennen muuta tietynlaista aktiivisuutta, paikantua lähelle tai kauas, kaatua tiettyjen tahojen harteille tai paistatella tärkeänä tavoitteena tai vaihtoehtoisesti majailta ilmastokeskustelun marginaaleissa. Merkitysten tarkastelun suhteen työni jakaantui kahteen osaan: ensimmäisessä kahdessa osatutkimuksessa tarkastelin, millaisia merkityksiä sopeutumisviestinnälle annetaan yhteiskunnallisessa julkisuudessa. Kahdessa jälkimmäisessä taas tutkin sitä, millaisia merkityksiä kansalaiset aktiivisina toimijoina antoivat sopeutumisviestinnälle.

Näkökulman valinta liittyy siihen, miksi alun perin kiinnostuin aiheesta. Tähän yhteen kietoutuivat sekä aiemmassa tutkimuksessa käydyt keskustelut että omat arkiset havainnot projektitutkijana ilmastoasenteita kartoittaneessa hankkeessa. Sopeutumisviestinnästä on käyty samanaikaisesti kahta, hieman jännitteistäkin keskustelua. Yhtäältä on pohdittu, voiko ilmastonmuutokseen sopeutumisesta puhuminen antaa ymmärtää, että taistelusta ilmastonmuutosta vastaan on luovuttu ja niin sanotusti siirrytty välttämättömien elintoimintojen ylläpitämiseen (ks. keskustelusta, esim. Carriço ym. 2015; Simonet ja Fatorić 2015). Toisaalta ilmastonmuutokseen sopeutumiseen yleisesti liitetty ajatus paikallisuudesta ja lähiympäristöömme paikantuvista vaikutuksista on otettu vastaan viestinnällisenä mahdollisuutena, joka voisi tehdä ilmastonmuutoksesta käsinkosketeltavamman ja ikään kuin relevanttimman – etenkin kun tutkimuksessa ilmastoviestinnän yhdeksi perimmäiseksi haasteeksi on mielletty sen etäisyys erityisesti länsimaalaisen ihmisen elinpiiristä ja sielunmaisemasta (ks. keskustelusta, esim. Moser 2014; Wirth ym. 2014). Akateemisen kirjallisuuden ohella tunnistin näitä samoja ajatuksia itsessäni ja muissa, sekä ammattilaisina että yksityishenkilöinä, vaihtelevin painoituksin tosin.

Koska olen alusta saakka lähestynyt sopeutumisviestintää viestintänä, joka pyrkii tosiasiallisesti edistämään yhteiskunnan sopeutumista, vaikutti ilmeiseltä, että tähän päämäärään pääseminen on kytköksissä siihen, miten ilmastonmuutokseen sopeutuminen merkityksellistetään yhteiskunnassa. Kärjekkäästi ilmaisten: olisiko se luovuttamista vai lääke ilmastoviestinnän pirullisiin ongelmiin. Tästä lähtöajatuksesta väitöskirjani ohjaavaksi tavoitteeksi jalostui ymmärtää sopeutumisviestintää ilmiönä nimenomaan siihen liitettyjen merkitysten kautta.

Väitöskirjani kahdessa ensimmäisessä osatutkimuksessa tarkastelin sitä, millaisia merkityksiä sopeutumisviestinnälle on annettu ilmastoviestinnän akateemisessa tutkimuksessa (Perälä 2022) ja journalistisessa mediassa (Perälä 2023). Valitsin nämä kaksi tarkastelunkohdetta, sillä molemmat niistä muovaavat yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaisia käsityksiä siitä, mitä ilmastonmuutokseen sopeutuminen on ja mitä sillä voidaan saavuttaa. Väitöskirjani kahdessa jälkimmäisessä osatutkimuksessa tarkastelin, miten kansalaiset tulkitsivat ja merkityksellistivät sopeutumisviestintää fokusryhmissä, joissa esitin kehittelemiäni esimerkkiviestejä, jotka perustuivat kahden ensimmäisen osatutkimuksen keskeisimpiin havaintoihin (Perälä 2025a; 2025b).

Näiden tarkastelujen pohjalta väitän, että sopeutumisviestintään on liitettävissä neljä erityistä ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus liittyy ilmastonmuutoksen sopeutumisen uutuuteen. Aiemmassa kirjallisuudessa sopeutumisviestinnän yhtenä keskeisenä ominaisuutena näyttäytyy se, että se on viestintää aiheesta, joka ei ole kovinkaan tuttu yleisölle (esim. Bruine de Bruin ym. 2021; Harcourt ym. 2019). Siksi myös siitä viestimiseen liitetään vaateita informoitavuudesta ja käytännönläheisyydestä. Media-aineistossa aihealueen uutuus tuli esiin yksittäisissä näkökulmallisissa kirjoituksissa, joissa peräänkuulutettiin ilmastonmuutokseen sopeutumisen nostamista yhteiskunnalliselle agendalle. Kuvaavampaa oli kaikei kuitenkin se, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen aiheena edusti selkeää vähemmistöä ilmastonmuutosta käsittelevän journalismin sisällä ja käsittelyn laajuus oli enimmäkseen niukkaa. Myös useille fokusryhmiin osallistuneille kansalaisille ilmastonmuutokseen sopeutuminen oli uusi näkökulma ilmastokysymyksiin. Fokusryhmissä käytyjen keskustelujen perusteella erityisesti termi *ilmastonmuutokseen sopeutuminen* vaikutti olevan vieras, mutta sen viittaama laajempi ilmiö ei niinkään. Osallistujat pystyivät esimerkiksi soveltamaan sopeutumisen ideaa esimerkkiviestien ulkopuolelle ja arvioimaan viestien sisältöjä kriittisesti niiden laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Toinen sopeutumisviestinnän ulottuvuus liittyy sen paikallisuuteen. Kuten aiemmin viittasin, ilmastoviestinnän tutkimuksen parissa on käyty keskustelua siitä, voisiko ilmastonmuutoksen paikallistaminen olla avain ihmisten osallistamiseen ja motivoimiseen ilmastokysymyksissä. Kokeellisen tutkimusperinteen empiirisen näytön pohjalta näin ei kuitenkaan olisi (esim. Mildenberger ym. 2019; Schoenefeld ja McCauley 2016). Myös fokusryhmissä käydyt keskustelut puhuivat samansuuntaista kieltä. Osallistujat kyllä pääsääntöisesti hyväksyivät, että ilmastonmuutos muuttaa myös Suomea, mutta emotionaalinen suhtautuminen asiaan oli kuitenkin melko maltillista. Osallistujat myös keskustelivat siitä, millä varmuudella voimme tietää sitä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu ja kuinka merkittäviä ilmastonmuutoksen paikalliset vaikutukset loppu viimein ovat. Vaikka ilmastonmuutoksen seuraukset varmasti ovatkin dramaattisempia ja monin tavoin kohtalokkaampia kaukana meistä, tarkastellussa media-aineistossa sisällöllisesti rikkaimmat ja laajimmat artikkelit käsitelivät ennen kaikkea sitä, miten suomalaiset kaupungit varautuvat ilmastonmuutoksen seurauk-

siin. Varautumista käsiteltiin etupäässä rationaalisenä hallinnollisena kysymyksenä, johon ei liittynyt juurikaan eriäviä mielipiteitä tai poliittisia intressejä.

Kolmas sopeutumisviestinnän ulottuvuus liittyy siihen, miten sopeutuminen asemoidaan osana laajempaa ilmastotyötä ja miten sen suhde hillintään ymmärretään. Kokeellisessa tutkimusperinteessä on tulkittu, ettei sopeutumisviestintään liity luovuttamiskonnotaatiota, sillä sopeutumisviestit eivät laske vastaanottajiensa huolta ilmastomuutoksesta tai vie pois heidän motivaatiotaan hillitä ilmastomuutosta (Carrico ym. 2015; Evans ym. 2014; Howell ym. 2016). Laadullisemmat tarkastelut taas ovat osoittaneet, että osa kansalaisista voi tulkita ilmastomuutokseen sopeutumista kielteisemmin ja arvottaa hillinnän ja sopeutumisen välistä suhdetta eri tavoin (esim. Simonet ja Fatorić 2015; Cotton ja Stevens 2019). Myös fokusryhmäaineistossani oli nähtävissä, että osallistujat suhtautuivat ajatukseen ilmastomuutokseen sopeutumisesta eri tavoin. Osa näki sen järkevänä näkökulmana nykyisissä ilmasto-oloissa, toiset pitivät nähtyjä viestejä alistuneina ja reaktiivisina sekä ilmastomuutoksen juurisyyt ohittavina, kun osa taas kyseenalaisti ennemminkin sopeutumisen tarpeellisuutta, sillä näki paikalliset ilmastovaikutukset pieninä tai lähes olemattomina. Media-aineistossa ei esiintynyt sisältöjä, joissa sopeutumiseen olisi liitetty ajatuksia luovuttamisesta tai asetettu sopeutumista ja hillintää vastakkain. Sen sijaan media-aineistossa hillintä ja sopeutuminen esiintyivät myös sujuvasti rinnakkain, mikä yhtäältä voi olla tapa vastata siihen, että sopeutuminen yksistään näyttäytyy osalle ihmisistä vaillinaisena ratkaisuna ilmastomuutoksen uhkaan.

Viimeisenä ulottuvuutena tarkastellut viestinnälliset kontekstit ilmensivät perinteistä sopeutumiskäsitystä, jossa sopeutuminen ymmärretään etupäässä varautumiseksi jotain tiettyä yksilöityä uhkaa kohtaan, kuten lisääntyviä tulvia tai helleaalloja. Fokusryhmissä tulkinnan kohteena olivat tutkimusasetelman mukaisesti jo lähtökohtaisesti tällaista sopeutumista kuvastavat viestit, mutta merkillepantavaa oli kuitenkin se, että osallistujat hyvin voimakkaasti painottivat ja kaipasivat yksilöitäviä tekoja sopeutumisen eteen. Toisin sanoen he halusivat tietää tarkasti, mitä kaupunki oikein aikoo tehdä ja mitä se odottaa kaupunkilaiselta.

Väitöskirjassani esitän, että sopeutumisviestintää luonnehtivat nämä neljä keskeistä ulottuvuutta, jotka nousivat esiin kaikissa tarkastelemisissä viestinnällisissä konteksteissa. Samalla on kuitenkin todettava, ettei näitä ulottuvuuksia voida pitää muuttumattomina tai universaaleina, vaan sopeutumisviestintä on aina aikaan ja paikkaan ja laajempiin yhteiskunnallisiin merkitysrakenteisiin sidottua viestintää. Kuitenkin tällä hetkellä, tässä kansallisessa kontekstissa ne edustavat tärkeitä näkökulmia, jotka tulee ottaa huomioon yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmastomuutokseen sopeutumisesta. Yhtäältä sopeutumisviestinnällä on tärkeä tiedonvälityksellinen tehtävä: yhteiskunnassa on tiedonkapeikkoja siitä, mitä ilmastomuutokseen sopeutuminen on ja mihin sitä tarvitaan. Siksi olenkin ymmärtäväinen, että ilmastoviestinnän tutkimuksen painotusta kohtaan, joka samaistaa viestinnän lineaariseen tiedon-

siirtoon, vaikka tämä ei edustakaan muun viestintätieteellisen tutkimuksen valtavirtaa (ks. Ballantyne 2016). Samanaikaisesti sopeutumisviestintää ei kuitenkaan pitäisi ymmärtää vain tiedonvälityksenä, vaan sopeutumisen edistäminen yhteiskunnassa edellyttäisi todellista dialogia siitä, millaiset muutokset meitä odottavat ja mitä ne merkitsevät tavallamme elää – ja millaisia keinoja hahmotamme tähän kaikkeen vastaimiseksi. Sopeutumisviestintä voidaan toivottavasti ymmärtää muunakin kuin yksisuuntaisena tiedonvälityksenä asiantuntijuudestaan ponnistavan instituution ja kansalaisen välillä, ja nähdä ennemminkin yhteiskunnallisena dialogina muuttuvasta maailmasta.

Väitöskirjani on monin tavoin vasta alkupiste sopeutumisviestinnän tarkastelussa, ja toivon, ettei aihealueen tutkimus jää tähän. Oma painopisteeni on ollut vahvasti kansalaisissa ja heidän aktiivisessa toimijuudessaan, mutta yhtä lailla tärkeää olisi suunnata katse hieman kauemmas ja pohtia, miksi sopeutumisviestintään liitetään sellaisia merkityksiä kuin siihen liitetään. Vallitseeko yhteiskunnassa kenties vielä jonkinlainen, ainakin osin näennäinen optimismi siitä, mitä on tapahtumassa – tai onko meillä työkaluja ajatella ilmastonmuutoksen vaikutuksia hienosyisemmin kuin yksittäisinä katastrofeina – ja ymmärtää asteittaista muutosta. Olennainen kysymys on myös se, mikä on reittikartta merkityksistä todelliseen yhteiskunnalliseen muutokseen, aidosti sopeutuneempaan Suomeen. Nähtäväksi jää myös, mikä tulee olemaan ilmastonmuutoksen materiaalisien todellisuuden ja sen saamien merkitysten suhde. En odota, että väitöskirjani muuttuu historiankirjoitukseksi aivan lähivuosina, mutta en osaa täysin ennakoita, mitä sopeutumisviestintä on esimerkiksi omien lapsieni ollessa aikuisia. Elinajanodotteiden valossa he tulevat näkemään 2100-luvun.

FT Annu Perälän viestinnän alan väitöskirja "Varmaan niitä vaihtoehtoja on hyvä miettiä": Ilmastonmuutokseen sopeutumisesta viestiminen tutkimuksen, median ja kansalaisten silmin tarkastettiin Vaasan yliopiston Markkinoinnin ja viestinnän akateemisessa yksikössä 24.10.2025.

Kirjallisuus

- Ballantyne, Anne Gammelgaard. 2016. "Climate change communication: What can we learn from communication theory?" *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 7 (3): 329–344. <https://doi.org/10.1002/wcc.392>
- Bruine de Bruin, Wändi, Lila Rabinovich, Kate Weber, Marianna Babboni, Monica Dean ja Lance Ignon. 2021. "Public understanding of climate change terminology." *Climatic Change* 167 (3–4): 37. <https://doi.org/10.1007/s10584-021-03183-0>
- Carrico, Amanda R., Heather Barnes Truelove, Michael P. Vandenbergh ja David Dana. 2015. "Does learning about climate change adaptation change support for mitigation?" *Journal of Environmental Psychology* 41: 19–29. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.10.009>

- Cotton, Matthew ja Emma Stevens. 2019. "Mapping discourses of climate change adaptation in the United Kingdom." *Weather, Climate, and Society* 11 (1): 17–32. <https://doi.org/10.1175/WCAS-D-18-0024.1>
- Evans, Laurel, Taciano L. Milfont ja Judy Lawrence. 2014. "Considering local adaptation increases willingness to mitigate." *Global Environmental Change* 25 (1): 69–75. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.12.013>
- Harcourt, Rachel, Wändi Bruine de Bruin, Suraje Dessai ja Andrea Taylor. 2019. "Investing in a good pair of wellies: how do non-experts interpret the expert terminology of climate change impacts and adaptation?" *Climatic Change* 155 (2): 257–272. <https://doi.org/10.1007/s10584-019-02455-0>
- Howell, Rachel A., Stuart Capstick, S. ja Lorraine Whitmarsh. 2016. "Impacts of adaptation and responsibility framings on attitudes towards climate change mitigation." *Climatic Change* 136 (3–4): 445–461. <https://doi.org/10.1007/s10584-016-1627-z>
- Mildenberger, Matto, Mark Lubell ja Michelle Hummel. 2019. "Personalized risk messaging can reduce climate concerns." *Global Environmental Change* 55: 15–24. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.01.002>
- Moser, Susanne C. 2014. "Communicating adaptation to climate change: The art and science of public engagement when climate change comes home." *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 5 (3): 337–358. <https://doi.org/10.1002/wcc.276>
- Perälä, Annu. 2022. "Ilmastonmuutokseen sopeutumisesta viestiminen suurelle yleisölle: Kirjallisuuskatsaus sopeutumisviestinnän haasteista ja mahdollisuuksista." *VAKKI Publications* 14: 137–157. <https://doi.org/10.70484/vakki.149331>
- Perälä, Annu. 2023. "Muuttuva maailma, sopeutuva Suomi: Sisällönanalyysi ilmastonmuutokseen sopeutumisesta Helsingin Sanomissa ja Yle Uutisissa vuosina 2017–2021." *Media & viestintä* 46 (3): 29–50. <https://doi.org/10.23983/mv.137061>
- Perälä, Annu. 2025a. "Responses to climate change adaptation messages: A focus group study on the potential for public engagement with climate adaptation." *Nordicom Review* 46 (1): 100–123. <https://doi.org/10.2478/nor-2025-0005>
- Perälä, Annu. 2025b. "Merkitystä etsimässä: Ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelevien viestien tulkitseminen fokusryhmissä." *Alue ja Ympäristö* 54 (1): 120–139. <https://doi.org/10.30663/ay.148481>
- Schoenefeld, Jonas J. ja Michelle R. McCauley. 2016. "Local is not always better: the impact of climate information on values, behavior and policy support." *Journal of Environmental Studies and Sciences* 6 (4): 724–732. <https://doi.org/10.1007/s13412-015-0288-y>
- Simonet, Guillaume ja Sandra Fatorić. 2015. "Does 'adaptation to climate change' mean resignation or opportunity?" *Regional Environmental Change* 16 (3): 789–799. <https://doi.org/10.1007/s10113-015-0792-3>
- Wirth, Veronika, Prutsch, Andrea ja Torsten Grothmann. 2014. "Communicating climate change adaptation. State of the art and lessons learned from ten OECD Countries." *GAIA* 23 (1): 30–39. <https://doi.org/10.14512/gaia.23.1.9>

Kirjoittaja

Annu Perälä, FT, toimitussihteeri

Annu Perälä on tuore filosofian tohtori. Hän työskentelee *Media & viestinnän* toimitussihteerinä. Hänet on valittu Vuoden tiede-editoriksi 2024 Suomen tiedekuntantajien liitto ry:n toimesta.